

Bestuursvoorstel

Onderwerp: Gevolgen prijsstijgingen bij projecten Nummer: 3612	Agendapunt:6
---	--------------

DB: Ja 31-05-2022	BPL: Ja 15-06-2022	FAZ: Ja 15-06-2022	VVSW: Ja 15-06-2022	AB: Ja 29-06-2022
-----------------------------	------------------------------	------------------------------	-------------------------------	-----------------------------

Opsteller: Jelmer Kooistra, Beleid, Projecten en Laboratorium, 0598 693240	Opdrachtgever: Harm Küpers	Portefeuillehouder: Jakob Bartelds
--	--------------------------------------	--

Ondersteuning van de afdeling: ☐ Technisch ☐ Juridisch ☐ Financieel ☒ Staf ☐ Communicatie ☐ ICT / Beveiliging
--

Externe betrokkenen:	Reden:

Samenvatting: In 2021 zijn de prijzen als gevolg van onder meer de COVID-crisis sterk gestegen. Door de situatie in Oekraïne komen daar in 2022 e.v. nog forse prijsstijgingen bij. Veel materialen zijn of worden duurder, omdat bij de productie veel energie wordt gebruikt en/of omdat de grondstoffen schaarser en duurder zijn. Ook hebben de gestegen brandstofkosten een groot effect op projecten waar veel materieel wordt ingezet. Op basis van een analyse van mogelijke prijsstijgingen van de projecten in 2022 en 2023 is een lijst opgesteld en zijn de mogelijke prijsstijgingen ingeschat. Die de basis vormen voor de voorgestelde aanpak exceptionele prijsstijgingen.
--

Duurzaamheidsparagraaf: Nee

Begrotingsaspecten: Ja, bij inzet van het gevraagde krediet zullen (extra) kapitaallasten ontstaan.
--

AB-voorstel: <ul style="list-style-type: none">
- Instemmen met de "Aanpak exceptionele prijsstijgingen"
- Een verzamelkrediet van €2,1 miljoen beschikbaar stellen
- Over de uitputting van het verzamelkrediet zal via de reguliere rapportages aan het AB worden gerapporteerd.
--

Bijlagen: <ul style="list-style-type: none">
- Bijlage 1: Toelichting "analyse projecten kostenstijgingen"
- Bijlage 2: Projecten met verwachte exceptionele prijsstijgingen
- Bijlage 3: Concept regeling exceptionele prijswijzigingen projecten
--

Besluit/opmerkingen bestuur:

Paraaf secretaris-directeur:

Inleiding

In 2021 zijn de prijzen als gevolg van onder meer de COVID-crisis sterk gestegen. Door de situatie in Oekraïne komen daar in 2022 e.v. nog forse prijsstijgingen bij. Veel materialen zijn of worden duurder, omdat bij de productie veel energie wordt gebruikt en/of omdat de grondstoffen schaarser en duurder zijn. Ook hebben de gestegen brandstofkosten een groot effect op projecten waar veel materieel wordt ingezet.

Huidige situatie/analyse van het probleem

In de begroting en meerjareninvesteringsprogramma staan de uitvoeringsprojecten aangegeven. Voor een groot deel hiervan heeft het AB krediet vrijgegeven. Een deel is hiervan aanbesteed en een ander deel zit nog in de planvormingsfase of de voorbereiding van de aanbesteding. Daarnaast is er nog een categorie waarvoor het AB nog krediet beschikbaar moet stellen. Onderstaande uitwerking is alleen van toepassing voor projecten waar reeds krediet voor is vrijgegeven en voor de C-kredieten van 2023 die bij de begroting van 2023 zullen worden vrijgegeven.

In een reguliere markt is het zo dat 'normale' prijsstijgingen in eerste instantie voor rekening en risico zijn van de aannemer. Bij onvoorziene omstandigheden (overmacht) kunnen aannemers op basis van wet- en regelgeving en jurisprudentie hierover, extra kosten doorberekenen aan de opdrachtgever. De voorwaarden om hier een beroep op te kunnen doen zijn:

- De oorzaak van de kostenverhogende omstandigheden moet niet in de risicosfeer van de aannemer liggen.
- De kostenverhogende omstandigheden waren niet voorzienbaar ten tijde van de totstandkoming van de overeenkomst.
- De kostenverhogende omstandigheden moeten leiden tot een 'aanzienlijke' stijging van de kosten. De term aanzienlijk is niet gedefinieerd in de UAV (Uniforme Administratieve Voorwaarden). Op basis van jurisprudentie uit het verleden wordt als algemeen gangbaar gehanteerd dat een risico van 5% geacht mag worden voor rekening van de aannemer te komen.

Door een aantal aannemers zijn al claims aangemeld en of aankondigingen hiervan gedaan.

Op basis van het meerjareninvesteringsprogramma (MJIP) is een analyse gemaakt van de mogelijke prijsstijgingen voor deze geplande projecten voor de jaren 2022/2023, inclusief ICT hardware. Hierbij is gekeken naar materiaal, materieel, arbeid en vertraging door leveringsproblemen (zie bijlage 1). Met behulp van informatie van het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek) over de gestegen prijzen en doorvertaling naar het betreffende aandeel binnen een project is een lijst met projecten samengesteld. Kort samengevat is er een ingeschat prijsstijgingsrisico van circa €2,1 miljoen (zie bijlage 2).

Bestuurlijke keuzes

In de huidige situatie zijn er een aantal mogelijkheden en keuzes.

Ten eerste kan er door de opdrachtgever voor worden gekozen om de prijsstijgingen te dekken vanuit het budget onvoorzien die bij het betreffende project is opgenomen, hoewel de post onvoorzien niet is bedoeld voor deze uitzonderlijke omstandigheden en prijsstijgingen. Bij het volledig inzetten van de

post onvoorzien zal elke andere tegenvaller leiden tot overschrijding van het beschikbaar gestelde krediet.

Als tweede heeft het DB de bevoegdheid om het beschikbare krediet met 5% te overschrijden, met een maximum van € 50.000,-. Deze bijzondere bevoegdheid is van toepassing op de "normale" risico's en niet passend voor de huidige exceptionele prijsstijgingen.

Als derde kan het DB het AB voorstellen om extra krediet beschikbaar te stellen.

De vierde mogelijkheid betreft het (deels) uitstellen (temporiseren/prioriteren) van de uitvoering en doorschuiven naar het volgende jaar. Dit zal leiden tot een verhoging van de lasten in het volgende jaar of kan leiden tot het doorschuiven van de projecten die in dat betreffende jaar staan gepland.

Onder deze mogelijkheid valt ook het gedeeltelijk uitvoeren van de werkzaamheden.

Als laatste afstel, de werkzaamheden in zijn geheel niet uitvoeren. Dit laatste is eigenlijk alleen een optie voor nieuwe activiteiten. Het stoppen van lopende activiteiten zal gepaard gaan met schadeclaims en de kosten van het staken van de activiteiten zullen veelal hoger zijn dan bij het volledig realiseren van de investeringen. Daarnaast staat uiteraard het gewenste doelbereik voorop. Daarom wordt in deze situaties waarin wel een aanbesteding is voorbereid vaak gegund onder voorbehoud van bestuurlijke goedkeuring, om zo de bestuurlijke beslisruimte te waarborgen.

Ervaringen Kredietcrisis

De onderstaande analyse (2009) is gericht op een langdurende situatie. Vooralsnog gaan we er van uit dat de huidige crisis van relatief korte duur zal zijn en in het uiteindelijk voorstel kijken we alleen naar de jaren 2022 en 2023.

Hoewel de huidige crisis ernstig is, is het niet de eerste keer dat externe factoren effect hebben op het waterschap. Naar aanleiding van de kredietcrisis in 2009 is ten behoeve van de MJIP van 2010-2013 een analyse gemaakt welke effecten en speelruimte het bestuur heeft in dergelijke uitzonderlijke omstandigheden. Hierbij is een onderscheid gemaakt in drie onderdelen, te weten wettelijk bepaalde investeringen, bestuurlijke afspraken/toezeggingen en overige investeringen. Hierna een korte weergave van de uitkomsten van de analyse uit 2009.

Wettelijke investeringen zijn gebaseerd op verplichtingen op grond van de Europese KaderRichtlijn Water (KRW), de veiligheidsafspraken op grond van WaterBeheer 21^e Eeuw (WB21) vertaald in (nood)berging en Masterplan kaden en de wettelijke effluenteisen voor onze zuiveringstaak. Als overheidsorgaan is het niet uitvoeren van wettelijk noodzakelijke investeringen in onze ogen geen optie. Het uitvoeren van een wettelijk opgedragen taak is voor een goed imago van een uitvoeringsorganisatie als ons waterschap en het voortbestaan daarvan een must. Temeer daar de geloofwaardigheid van het waterschap als bijvoorbeeld handhaver in andere situaties hiermee in het geding komt.

Het niet uitvoeren van (een deel van de) investeringen waarvoor bestuurlijke toezeggingen zijn gedaan kan leiden tot het beeld dat het waterschap een onbetrouwbare partner is. Gezien het optreden van het waterschap in een maatschappelijke en bestuurlijke omgeving, waarbij samenwerking met partijen essentieel is voor een efficiëntie en effectieve taakvervulling, is dit een ongewenste situatie.

Temporiseren en/of schrappen van voorziene investeringen in bijvoorbeeld vervangingsinvesteringen en nieuwe ontwikkelingen kan consequenties hebben voor de staat van onderhoud en bedrijfszekerheid van onze bedrijfsvoering. Daarnaast zal innovatie worden belemmerd en zullen efficiencyoordelen op termijn (waarbij de kost veelal voor de baat gaat) geen doorgang meer kunnen vinden. Op korte termijn betekent dit een "stand still" situatie, die op langere termijn leidt tot achteruitgang.

Aanpak exceptionele prijsstijgingen

De in deze notitie beschreven effecten (prijsstijgingen en leveringsproblemen) zijn waarschijnlijk de komende tijd merkbaar. Waarbij op dit moment sprake is van vertraging in de uitvoering van de werkzaamheden, omdat er geen duidelijkheid is over de verdeling van deze extra uitzonderlijke kosten. Dit zorgt tevens voor extra tijdsinzet van de medewerkers vanwege de extra benodigde afstemming. Mede daarom en om snel besluiten te kunnen nemen en de vertraging tot een minimum te kunnen beperken, stellen we voor om voor 2022 en 2023 te werken met een regeling 'exceptionele prijswijzigingen'. Hiervoor vragen wij het Algemeen bestuur om een extra krediet van €2,1 miljoen beschikbaar te stellen op basis van de lijst met projecten zoals opgenomen in bijlage 2. Deze bedragen zijn een inschatting op basis van de huidige inzichten en marktomstandigheden (mei 2022).

In deze regeling wordt bij het optreden van prijsstijgingen volgordelijk als volgt opgetreden:

- Geringe overschrijdingen worden gedekt uit het projectbudget "onvoorzien".
- Afweging van de mogelijkheid van het (deels) uitstellen (temporiseren/prioriteren) van de uitvoering en doorschuiven naar de toekomst.
- Afweging van de mogelijkheid van afstel, de werkzaamheden in zijn geheel niet uitvoeren
- Op basis van een DB-voorstel per project (die op de lijst in bijlage 2 zijn opgenomen) waar sprake is van uitzonderlijke prijsstijgingen, verstrekt het DB extra krediet uit een door het AB vertrekt verzamelkrediet van €2,1 miljoen.
- Over de uitputting van het verzamelkrediet zal via de reguliere rapportages aan het AB worden gerapporteerd.

Voorstel

- Instemmen met de "Aanpak exceptionele prijsstijgingen"
- Een verzamelkrediet van €2,1 miljoen beschikbaar stellen
- Over de uitputting van het verzamelkrediet zal via de reguliere rapportages aan het AB worden gerapporteerd.

namens het dagelijks bestuur,

Harm Küpers
secretaris-directeur

Geert-Jan ten Brink
dijkgraaf

Bijlage 1: Toelichting 'Analyse projecten kostenstijgingen'

Inleiding

Het Centraal Bureau voor de statistiek (CBS) wordt veelal als bron gebruikt bij indexeringsvraagstukken. Het CBS heeft namelijk de wettelijke taak om betrouwbare statistische informatie te leveren en is daarin onafhankelijk. Dit doen zij voor vele sectoren; ook voor de Grond-, weg- en waterbouw (GWW).

Op de site van het CBS kan de historische reeks voor het GWW geraadpleegd worden. Deze reeks geeft, vanaf 1979, de ontwikkeling weer van de kosten arbeid, materiaal en materieel. Binnen de GWW worden acht deelgebieden onderscheiden. De voor ons relevante deelgebieden zijn met name civieltechnische werken, waterbouwkundige werken en elektrische installaties.

Voor elk deelgebied wordt een indexreeks bepaald op basis van de prijsontwikkelingen van de verschillende kostencomponenten waaruit het te realiseren product -in dit geval een project in de GWW- is opgebouwd. Het prijsindexcijfer voor de Totaal GWW is een gewogen gemiddelde van de acht deelgebieden. Bij de samenstelling van deze index blijven de mutaties in de algemene kosten en 'winst & risico' buiten beschouwing. Ook wijzigingen in accijnzen (zoals bv. die van de 'rode' diesel per 1-1-2013) komen in de prijsindexcijfers niet tot uitdrukking.

Uitgangspunten algemeen

Volgens het CBS is het indexcijfer voor 2021 voor de totale GWW-sector 13,2 procent. Dat betekent dat de kosten voor arbeid, materiaal en materieel gemiddeld 13,2% duurder zijn geworden. In de projecten hebben deze elementen een bepaalde verhouding ten opzichte van de totale aanneemsom. Het CBS hanteert, gebaseerd op een wegingschema uit 2020, de volgende verhouding binnen projecten:

- Materiaal	30% (van de aanneemsom)
- Materieel	40%
- Arbeid	30%

Voor een indicatie van de kostenstijgingen kan het percentage van 13,2 % gehanteerd worden voor alle drie de elementen. Voor een quick scan van de gevolgen van alle prijsstijgingen is dit een prima rekenmethode.

In de praktijk is het echter zo dat er veel verschil zit in tussen de drie elementen. Voor arbeid zijn de kosten wel gestegen, maar relatief gering: ordegrrootte 3%. In het geval van materiaal is de spreiding in stijgingspercentages veel groter. Onder meer hout, staal en pvc hebben in de afgelopen maanden (en jaren) grootte fluctuaties gekend; prijsstijgingen van 50% zijn geen uitzondering. En soms moet er gewerkt worden met dagprijzen; denk aan onder meer asfalt. Overigens zijn de prijzen in tussentijd ook weer (deels) gedaald.

Voor materieel geldt dat de aanschaf, afschrijving en onderhoud relatief stabiel is; dit in tegenstelling tot de kosten van het verbruik van brandstof. De brandstofkosten hebben een sterke relatie met de energiemarkt en zijn in de afgelopen maanden fors gestegen. Het uurtarief van het materieel wordt voor gemiddeld 15% bepaald door de brandstofkosten. Met andere woorden: een kraan van 150 euro per uur verbruikt normaal 22,50 euro diesel per uur. Echter in 2021 en in 2022 is de brandstof sterk gestegen. Op basis van de CBS kan gekeken worden hoeveel deze stijging is. Ter indicatie: tussen januari 2021 en april 2022 is diesel met 55% gestegen.

Bestuursvoorstel

Bijlage 2: Projecten met verwachte exceptionele prijsstijgingen

	totaal gepland voor 2022 en 2023	totaal verwachte meerkosten waterschap
BPL	€ 9.800.000	€ 680.000
SW	€ 10.800.000	€ 260.000
VVW	€ 16.300.000	€ 870.000
PFB	€ 2.600.000	€ 290.000
TOTAAL	€ 39.500.000	€ 2.100.000

Bijlage 3: Regeling exceptionele prijswijzigingen projecten (mei 2022)

Contractuele situatie

In de basis is het zo dat 'normale' prijsstijgingen in eerste instantie voor rekening en risico zijn van de aannemer. Op de meeste lopende contracten is de UAV (Uniforme Administratieve Voorwaarden) of de UAV-GC (Uniforme Administratieve Voorwaarden-Geïntegreerde Contractvromen) van toepassing. De UAV en UAV-GC bieden ruimte voor aannemers om aanzienlijke extra kosten door te berekenen aan opdrachtgevers wanneer deze het gevolg zijn van, ten tijde van de totstandkoming van de overeenkomst, onvoorzienbare omstandigheden.

De aannemers kunnen zich beroepen op paragraaf 47 van de UAV en bij hun opdrachtgevers een verzoek doen op bijbetaling als gevolg van kostenverhogende omstandigheden. De voorwaarden om hier een beroep op te kunnen doen zijn:

- De oorzaak van de kostenverhogende omstandigheden moet niet in de risicosfeer van de aannemer liggen.
- De kostenverhogende omstandigheden waren niet voorzienbaar ten tijde van de totstandkoming van de overeenkomst.
- De kostenverhogende omstandigheden moeten leiden tot een 'aanzienlijke' stijging van de kosten. De term aanzienlijk is niet gedefinieerd in de UAV. Op basis van jurisprudentie uit het verleden wordt als algemeen gangbaar gehanteerd dat een risico van 5% geacht mag worden voor rekening van de aannemer te komen.

In de UAV-GC is paragraaf 44-1 opgenomen. Deze is grotendeels vergelijkbaar met paragraaf 47 van de UAV echter wordt hier de term 'aanzienlijke' stijging van de kosten niet genoemd.

Voorstel werkwijze

Gegeven de omstandigheden komt het de opdrachtnemers, die momenteel overeenkomsten hebben lopen voor projecten waarop de UAV of de UAV-GC van toepassing is, toe dat zij een beroep doen op de UAV of de UAV-GC en verzoeken om bijbetaling. We willen op een uniforme en transparante wijze onze opdrachtnemers gelijk behandelen. Hiervoor hebben we een regeling opgesteld die recht doet aan de situatie, fair is voor zowel de opdrachtnemers als de opdrachtgever en daarnaast ook praktisch uitvoerbaar is.

In grote lijnen komt het erop neer dat het eerste risicodeel (5%) voor rekening van de opdrachtnemers komt en de overige extra prijsstijgingen doorberekend kunnen worden aan het waterschap. Hierbij geldt het 'trap op, trap af' principe. Dit betekent dat wanneer de situatie zich voordoet dat prijzen de komende periode significant zullen dalen een deel van dit voordeel weer ten goede zal komen aan het waterschap. Ook hier zal de drempel van het normale ondernemersrisico van 5% worden gehanteerd. Dit wil dus zeggen dat het voordeel van de eerste 5% prijsdalingen voor de opdrachtnemers zal zijn. Daarboven gaat het eventuele voordeel naar de opdrachtgever in de vorm van een korting op de aanneemsom van het werk.

De verrekening vindt plaats over de directe bouwkosten en daarbij wordt de 'staart' buiten beschouwing gelaten. Het risicodeel, 5% gaat over het subtotaal.

De aannemer mag wel, conform artikel 45.3 van de UAV-GC de kosten in rekening brengen welke gemaakt worden voor het opstellen van het overzicht van de prijswijzigingen. Voorstel is ook om dit voor werken onder de UAV toe te staan.

Looptijd

De effecten van 2021 en de gevolgen van onder meer de oorlog in Oekraïne zijn waarschijnlijk nog lange tijd merkbaar. Mede daarom stellen we voor om gedurende de rest van 2022 te werken met deze regeling 'exceptionele prijswijzigingen'.

In een beperkt aantal gevallen zijn er al afspraken gemaakt over de verrekening van prijsstijgingen. In het geval de aannemer beter uit zou zijn met deze regeling, is het voorstel om met terugwerkende kracht het verschil aan de aannemer uit te betalen.

Uitwerking

De volgende groepen worden apart behandeld:

1. Materiaalkosten op basis van offertes;
2. Materiaalkosten op basis van dagprijzen (beton in het werk te storten, wapeningstaal, asfalt);
3. Brandstofkosten;
4. Loonkosten.

Ad 1. Materiaalkosten op basis van offertes.

De aannemer moet offertes overleggen van materialen op basis waarvan hij heeft ingeschreven. Tevens moeten de definitieve offertes overlegd worden. Verrekening kan alleen plaatsvinden als de gestanddoeningstermijn van het waterschap langer was dan de gestanddoeningstermijn van de opgevraagde offertes. Wijze van verrekenen:

100% van de meerkosten tussen de 2 offertes waarbij 5% van de oorspronkelijke offerte niet wordt verrekend (risico aannemer). Eerst 5% van het verschil afhalen en het overige voor rekening van het waterschap. Zijn de meerkosten kleiner dan 5%, dan geen verrekening. De meerkosten worden als meerwerk per termijn verrekend.

Voorbeeld:

Offerte bij inschrijving hout € 10.000 en definitieve offerte € 13.000.

Te verrekenen:

€ 13.000 - € 10.000 = € 3.000

In mindering hierop:

€ 3.000 - 5% x € 10.000 = € 2.500

Definitief verrekenen **€ 2.500**

Ad 2. Materiaalkosten o.b.v. dagprijzen (o.a. beton in het werk te storten, wapeningstaal, asfalt)

De aannemer overlegt de dagmateriaalprijzen op het moment van inschrijven en de dagprijzen op het moment van daadwerkelijk inkopen. Wijze van verrekenen:

100% van de meerkosten tussen de 2 dagprijzen waarbij 5% van de oorspronkelijke dagprijs niet wordt verrekend (risico aannemer). Eerst 5% van het verschil afhalen en het overige dan 100%.

Minder dan 5% meerkosten dan geen verrekening.

Ad 3. Brandstofkosten

De aannemer overlegt de brandstofprijzen op het moment van inschrijven en de brandstofprijzen op het moment van daadwerkelijk inkopen. Wijze van verrekenen:

Bestuursvoorstel

100% van de meerkosten tussen de 2 brandstofprijzen waarbij 5% van de oorspronkelijke brandstofprijs niet wordt verrekend (risico aannemer). Eerst 5% van het verschil afhalen en het overige dan 100%. Minder dan 5% meerkosten dan geen verrekening. De meerkosten worden wekelijks bepaald op basis van inzet materieel en als meerwerk per termijn verrekend.

Ad 4. Loonkosten

Geen verrekening.